



Ministerstwo Klimatu i Środowiska

Sekretarz Stanu
Urszula Sara Zielińska

DSA-ZASK.050.13.2024.AZ
3346156.13165566.10680986
Warszawa, 10-09-2024

Pan
Szymon Hołownia
Marszałek Sejmu RP

Szanowny Panie Marszałku,

w odpowiedzi na zapytanie posłów Czesława Hoca i Marka Gróbarczyka dot. katastrofy ekologicznej na zbiorniku Dzierżno Duże i Kanale Gliwickim - K10ZAP1038, poniżej przedstawiam odpowiedzi na zadane pytania.

Ad. 1 Dlaczego Ministerstwo Klimatu i Środowiska i podległe służby i organa, wspólnie z Sanepidem, PSP, weterynarią i samorządami lokalnymi i wojewódzkimi wcześniej i odpowiednio nie zareagowały na niebezpieczeństwo zakwitów „Prymnesium parvum”, tzw. „złotej algi” z wydzielonymi ichtiotoksynami w sytuacji poprzedniej tragedii na Odrze (w 2022r.) i obecnymi doniesieniami (vide - nasze poprzednie zapytanie poselskie) śniętych ryb w części woj. zachodniopomorskiego i dolnośląskiego?

W odpowiedzi na sierpniowy zakwit „złotej algi” w rejonie zbiornika Dzierżno Duże, w celu odizolowania ogniska zakwitów *Prymnesium parvum* od pozostałych rzek i zbiorników wodnych, w tym rzeki Odry, przeprowadzono eksperyment badawczy w wodach na styku Kanału Gliwickiego i rzeki Kłodnicy. Eksperyment polegał na dozowaniu nadtlenu wodoru (H₂O₂) do wód rzeki Kłodnicy za pomocą elektrowni wodnej Pławniowice. Jego celem było wykazanie, czy środek ten skutecznie wpłynie na ograniczenie liczebności „złotej algi” w sytuacji jej dynamicznego zakwitów w rzece płynącej i jednocześnie ochrona ekosystemu rz. Odry. Według wstępnego raportu, eksperyment z użyciem nadtlenu wodoru spowodował zniszczenie komórek „złotej algi” i doprowadził do redukcji glonu z efektywnością na poziomie 90-99,9% (w zależności od pory dnia i miejsca poboru próbek). To działanie uchroniło rz. Odrę i jej ekosystem przed katastrofą o skali porównywalnej do tej z 2022 r. - od momentu zastosowania perhydrolu, nie zaobserwowano obecności „złotej algi” w punkcie pomiarowym na Odrze w Krapkowicach, który położony jest około 25 km poniżej ujścia rzeki Kłodnicy do Odry. Mając na uwadze pozytywne wyniki eksperymentu badawczego i zanik występowania *Prymnesium parvum*, decyzją Międzyresortowego Zespołu ds. Odry z dnia 3 września br. wstrzymano dozowanie nadtlenu wodoru.

Oprócz bieżących działań antykrzysowych, Ministerstwo Klimatu i Środowiska podejmuje szereg działań w celu przeciwdziałania toksycznym zakwitom *Prymnesium Parvum* - „złotej algi”.

Głównym narzędziem do bieżącego monitorowania ryzyka powstania zakwitów „złotej algi” jest monitoring interwencyjny prowadzony przez Główny Inspektorat Ochrony Środowiska (GIOŚ) na podstawie „Procedury monitorowania interwencyjnego *Prymnesium parvum* „złotej algi”. Jest to monitoring specjalnie przekierowany do zagrożenia związanego ze „złotą algą”. Pozwala on śledzić dynamikę wzrostu „złotej algi” na rzece Odrze oraz w już skażonych akwenach i potwierdzić jej obecność w potencjalnych ogniskach jej rozwoju.

Głównym rezultatem monitoringu interwencyjnego jest analiza stopnia zagrożenia (stopień ostrzegawczy oraz I, II i III stopień zagrożenia), która jest udostępniona na stronie www.gov.pl/web/odra/analiza-stopnia-zagrozenia. Wyniki te są analizowane przez Międzyresortowy Zespół ds. Odry, który spotyka się wraz z Wojewódzkimi Centrami Zarządzania Kryzowego¹.

Dodatkowo, w 2024 r. Międzyresortowy Zespół ds. Odry uruchomił monitoring stały w 30 punktach pomiarowych w dorzeczu rzeki Odry. Monitoring 24 godz. na dobę przekazuje informacje dotyczące przewodności wody, odczynu pH, temperatury i poziomu tlenu rozpuszczonego. Bieżące dane można śledzić na stronie: <https://www.gov.pl/web/odra/dane-monitoringu-automatycznego-odry-dostepne-online>.

Jednocześnie Ministerstwo Klimatu i Środowiska złożyło zawiadomienie do prokuratury w związku z nieprawidłowościami związanymi z zawarciem umowy „Porozumienia w sprawie stałego monitoringu zagrożeń śródlądowych wód powierzchniowych wraz z systemem wczesnego ostrzegania”, zawartej pomiędzy Ministrem Klimatu i Środowiska oraz Ministrem Rolnictwa i Rozwoju Wsi w styczniu 2023 r., oraz wynikającej z niej „Umowy nr 1036/2023/Wn-50/MN-PO/D o dofinansowanie w formie dotacji” na kwotę 250 mln zł zawartej pomiędzy Narodowym Funduszem Ochrony Środowiska i Gospodarki Wodnej oraz Instytutem Rybactwa Śródlądowego-PIB.

Dialog ze stroną społeczną stanowi kolejny obszar działań MKiŚ, polega m.in. na zapewnieniu pełnej transparentności oraz udziału w działaniach na rzecz Odry zainteresowanym stronom. Spotkania odbywają się co miesiąc lub częściej, a efekty wspólnej pracy stanowią merytoryczne wsparcie dla działań Międzyresortowego Zespołu ds. Odry. Ostatnie spotkanie miało miejsce w Zielonej Górze w Urzędzie Marszałkowskim Województwa Lubuskiego w dniu 29 sierpnia br.

W ramach działań interwencyjnych/kryzysowych od początku 2024 r. regularnie odbywają się spotkania Międzyresortowego Zespołu do spraw Przeciwdziałania Sytuacjom Kryzysowym i Zagrożeniom Środowiskowym na Rzece Odrze (dalej „Międzyresortowy Zespół ds. Odry”)². Na spotkaniach Zespół opracowuje rekomendacje w celu ochrony ekosystemu rzeki Odry i monitoruje wdrażanie tych zaleceń przez właściwe instytucje. Rekomendacje stanowią bieżący plan działania zarówno dla instytucji centralnych, jak i dla województw odrzańskich.

Ad. 2 Dlaczego nie zmniejszono zasolenia wody rzeki Kłodnicy poprzez dokonanie zdecydowanej kontroli nadmiernych zrzutów do rzeki i jej dopływów z surowym wyegzekwowaniem ścisłego przestrzegania norm?

Przeprowadzone przez Wody Polskie przeglądy pozwoleń wodnoprawnych wskazują, że podmioty korzystające z wód w zlewni rzeki Kłodnicy, odpowiedzialne za wysokie zasolenie wód, działają w większości zgodnie z wydanymi pozwoleniami wodnoprawnymi. Dlatego Międzyresortowy Zespół ds. Odry pracuje nad wdrożeniem systemowych rozwiązań zarówno na poziomie legislacyjnym, jak i operacyjnym, aby skutecznie zapobiegać przyszłym katastrofom. ***Jednak ze względu na znaczną skalę zaniechań, nadużyć oraz negatywnie oddziałujących na ekosystemy wodne zmian dokonanych w polskim prawie w latach 2015 – 2023, opracowanie i wdrożenie adekwatnych zmian wymaga czasu i współdziałania wielu resortów oraz instytucji publicznych.***

¹ Województwo Zachodniopomorskie, Lubuskie, Dolnośląskie, Opolskie oraz Śląskie.

² Na podstawie Zarządzenia nr 256 Prezesa Rady Ministrów z dnia 5 lipca 2023 r. w sprawie Międzyresortowego Zespołu ds. Przeciwdziałania Sytuacjom Kryzysowym i Zagrożeniom Środowiskowym na Rzece Odrze (M.P. 2023, poz. 696).

Wśród istotnych działań, które Rząd RP podjął w 2024 r., podkreślić należy planowanie dotyczące najbardziej efektywnych kosztowo i technologicznie inwestycji zmierzających do obniżenia zasolenia wód rzeki Odry, w tym odsalania wód kopalnianych przez zakłady wydobywcze oraz zwiększanie możliwości retencyjnych. Do końca br. zostanie opracowany wstępny plan inwestycyjny dla sektora górnictwa mający na celu istotne zmniejszenie zasolenia wód Odry wodami dołowymi.

Ponadto warto podkreślić, że w chwili obecnej, w ramach działań interwencyjnych funkcjonuje Grupa robocza ds. rekomendowania ograniczenia zrzutów, której posiedzenia odbywają się co tydzień, bądź w zależności od sytuacji, kilka razy w tygodniu. Celem tych spotkań jest przeciwdziałanie kumulacji ładunków zanieczyszczeń wprowadzanych do wód poprzez retencjonowanie, ograniczenie zrzutów oraz wykorzystanie możliwości gospodarki wodnej, by zapobiegać pogorszeniu dotychczasowych parametrów wody. W skład grupy roboczej wchodzi przedstawiciele:

- Państwowego Gospodarstwa Wodnego Wody Polskie (PGW WP);
- Instytutu Meteorologii i Gospodarki Wodnej – Państwowego Instytutu Badawczego (IMGW-PIB);
- Głównego Inspektoratu Ochrony Środowiska oraz Generalnej Dyrekcji Ochrony Środowiska (GIOŚ / GDOŚ);
- Ministerstwa Przemysłu, Ministerstwa Aktywów Państwowych i Ministerstwa Klimatu i Środowiska;
- a także zakładów wydobywczych.

Kolejnym istotnym działaniem systemowym jest nowelizacja ustawy z dnia 13 lipca 2023 r. o rewitalizacji rzeki Odry, przygotowywana przez Ministra Infrastruktury.

Ad. 3 Jaka jest i jaka powinna być rola silnie zanieczyszczonej rzeki Kłodnicy, dla której zbiornik Dzierżno Duże - poza ważnymi funkcjami przyrodniczymi i krajobrazowymi - miał pełnić rolę „naturalnego” osadnika i zapewniać przepływ nienaruszalny?

Zgodnie z drugą aktualizacją planu gospodarowania wodami, JCWP „Kłodnica od źródeł do Promnej”, „Kłodnica od Promnej do zb. Dzierżno Duże”, „Kłodnica od Dramy do ujścia Kłodnica” oraz „zb. Dzierżno Duże” zostały wyznaczone jako silnie zmienione części wód. Zgodnie z ww. dokumentem planistycznym, funkcje związane ze zmianami hydromorfologicznymi, które zadecydowały o takim wyznaczeniu, dotyczą ochrony przeciwpowodziowej, wyrównania przepływu oraz energetyki wodnej. Jednakże warto podkreślić, że pomimo tego, iż rzeka Kłodnica jest silnie zmieniona oraz zanieczyszczona, pełni przede wszystkim funkcję ekosystemu wodnego, będącego elementem dorzecza Odry. Ta funkcja powinna być odpowiednio chroniona m.in. poprzez osiągnięcie celów środowiskowych, które zostały ustalone w ww. dokumencie dla tych JCWP.

Ad. 4 W sytuacji, w której Ministerstwo Klimatu i Środowiska jest przekonane, że powodem tragedii ekologicznej jest zakwit „złotych alg”, to dlaczego nie dokonano próby zastosowania nadtlenu wodoru do walki z zakwitem „Prymnesium parvum”, którego, m.in. użyto z powodzeniem w rozlewiskach „Norfolk Broads” w Wielkiej Brytanii?

Literatura naukowa, w tym dotycząca eksperymentu w rozlewiskach „Norfolk Broads” w Wielkiej Brytanii, wskazuje, że w wodach stagnujących „złota alga” ma zdolność do regeneracji - ponownego namnażania do poziomów sprzed aplikacji nadtlenu wodoru już po kilku dniach (3-4 dni). Dlatego nie jest rekomendowane stosowanie nadtlenu wodoru w wodach stagnujących tj. w zbiorniku Dzierżno Duże, ze względu na ryzyko krótkotrwałości efektu eliminacji alg i jej ponownego „odbicia” do wysokich poziomów wyjściowych w

krótkim czasie. Taki proces nie zachodzi w wodach płynących, czego dowodem jest opisany w odpowiedzi na pyt. 1 eksperyment na rz. Kłodnicy.

Ad. 5 Dlaczego nie podjęto innych prób minimalizacji bądź eliminacji zakwitu „Prymnesium parvum”, tj., m.in.: miejscowego dodawania substancji odżywczych do wody, tak aby zredukować stres „złotych alg” związany z koniecznością rywalizacji o azot i fosfor lub obniżania poziomu pH wody czy też pulsacyjnego wypłukiwania hydraulicznego zbiorników?

Proponowane metody interwencji, przedstawione w zapytaniu, są adekwatne do stosowania w przypadku stawów oraz mniejszych akwenów. Dla zbiorników o powierzchni przekraczającej 6 km², takich jak Dzierżno Duże, nie są one odpowiednie. W przypadku tego zbiornika wszelkie próby modyfikacji parametrów fizykochemicznych wymagałyby użycia bardzo dużych ilości preparatów, bez gwarancji osiągnięcia zakładanego efektu. Dodatkowo, podwyższenie poziomu azotu i fosforu mogłoby skutkować nasileniem zakwitów algowych, co z kolei mogłoby zwiększyć ryzyko wystąpienia katastrofy ekologicznej poza jeziorem Dzierżno Duże.

Ad. 6 Jak jest profesjonalna ocena sanitarno - epidemiologiczna ekosystemu przyrodniczego dotyczącego świata zwierząt i roślin, oraz aspekt epidemiologiczny w aspekcie rozkładających się tysiąca ton truchła ryb!?

Masowe zjawisko śnięcia ryb wiąże się z dodatkowymi ryzykami sanitarnymi, które mogą stanowić zagrożenie dla już osłabionej przez toksyczny zakwit "złotej algi" populacji ryb. W związku z tym, podczas śnięcia ryb w rejonie zbiornika Dzierżno Duże, już od pierwszych dni kryzysu, pod kierunkiem Wojewody Śląskiego, na miejscu pracował wojewódzki zespół zarządzania kryzysowego, w tym ze wsparciem Wód Polskich, Straży Pożarnej, Państwowej Straży Rybackiej, Polskiego Związku Wędkarskiego oraz Wojsk Obrony Terytorialnej. Służby zajmowały się podejmowaniem śniętych ryb, aby zminimalizować wspomniane ryzyka. Międzyresortowy Zespół ds. Odry wydał rekomendację dot. stosowania odzieży ochronnej przez służby pracujące na tym akwenie.

Ponadto Wojewoda Śląski wydał Rozporządzenie zakazujące korzystania z wód zbiornika Dzierżno Duże. Wojewódzkie służby zarządzania kryzysowego umieszczały tablice informujące o zagrożeniach i zakazach przy zagrożonych akwenach.

Z wyrazami szacunku

Urszula Zielińska
Sekretarz Stanu
Ministerstwo Klimatu i Środowiska
/ – podpisany cyfrowo

Do wiadomości:

Departament Spraw Parlamentarnych. KPRM